

Beata Topij-Stempińska
Akademia Ignatianum

Komisja Edukacji Narodowej. Ludzie i dzieło w dialogu pokoleń

Sprawozdanie z konferencji
w Krakowie 14-15 X 2013 r.

Dnia 14 października 2013 roku w 240. rocznicę powstania Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie miała miejsce konferencja poświęcona temu istotnemu wydarzeniu nie tylko w dziejach polskiej oświaty, ale także w historii państwa polskiego. Konferencja została zorganizowana przez Instytut Historii i Katedrę Historii Oświaty i Wychowania Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie oraz Instytut Historii Nauki im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów PAN we współpracy z Towarzystwem Historii Edukacji.

W konferencji uczestniczyli przedstawiciele wielu środowisk naukowych z kraju oraz przedstawiciel z Litwy i Czech. Uczestnicy konferencji w pierwszym dniu obrad mogli wysłuchać referatów m.in. profesorów: Kazimierza Karolczaka, Kaliny Bartnickiej, Bogusława Śliwerskiego, Janusza Sondel, Eligijusa Raila, Karola Poznańskiego, Ireny Szybiak, Władysławy Szulakiewicz. W swoich wystąpieniach prelegenci podkreślali doniosłość dzieła, jakim było powołanie Komisji oraz jej wpływ na dalsze losy Polaków. Zwrócili także uwagę na zaprzepaszczone dziedzictwo i spory wokół roli Komisji w dziejach narodowych.

W drugim dniu obradowano w trzech sekcjach. W pierwszej sekcji wystąpienia prelegentów skoncentrowane zostały wokół tematyki dotyczącej m. in. nauczyciela i podręczników szkolnych. Referenci poruszali tę tematykę w perspektywie historycznej, ale ukazywali także jej współczesne implikacje. Podkreślali istotną rolę nauczyciela w cza-

sach KEN, jak i współcześnie. W takim duchu swój referat pt. *Współczesna perspektywa ideału nauczyciela „W powinnościach nauczyciela”* Grzegorza Piramowicza przygotowała Ewa Dybowska (Akademia Ignatianum w Krakowie) oraz Danuta Apanel (Akademia Pomorska w Słupsku) *Droga do zawodu nauczycielskiego w dobie KEN i dziś – różnice i podobieństwa*. Uczestnicy sesji popołudniowej (sekcja pierwsza) zwracali uwagę na idee KEN przedstawione w podręcznikach szkolnych po 1945 roku (Maria Radiszewska – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Henryk Palkij – Uniwersytet Jagielloński).

Równoległe do obrad sekcji pierwszej toczyły się obrady w sekcji drugiej i trzeciej. Prelegenci sekcji drugiej przedstawili stan badań dotyczących dziecka, rodziny, kształcenia dziewcząt w dobie polskiego oświecenia. Interesujący poznawczo był referat przedstawiciela Muzeum w Duchcevie (Czechy) Jiri Wolfa dotyczący nauczycieli i uczniów szkół w Pradze w okresie czeskiego baroku. Ponadto uczestnicy przypomnieli zasługi wybitnych polskich uczonych Jana i Jędrzeja Śniadeckich na polu polskiej oświaty. Wkład Jędrzeja Śniadeckiego w unowocześnienie chemii przedstawiła Małgorzata Nodzyńska (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), a postać Jana Śniadeckiego reformatora Akademii Krakowskiej przypomniał Łukasz Wróbel (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu).

Wydaje się, że z perspektywy czasu (240. lat od powstania) wszystko zostało już zbadane, napisane, zinterpretowane. Często jednak opracowania powstałe w II połowie XX wieku zostały mocno nacechowane ideologiczne, a wielu istotnych wątków nie podejmowano lub je marginalizowano. Uczestnicy trzeciej sekcji przedstawili dotychczasowy stan badań źródeł rękopiśmiennych i drukowanych dotyczących Komisji Edukacji Narodowej czy poszczególnych jej Wydziałów (Julian Dybiec, Uniwersytet Jagielloński; Michał Nowicki, Krzysztof Ratajczak, Justyna Gulczyńska – Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu). Prelegenci zwrócili uwagę na udział nauczycieli, podkreślając ich osobiste zaangażowanie w dzieło Komisji. Kazimierz Puchowski (Uniwersytet Gdański) przypomniał o włączaniu się teatynów, pijarów i jezuitów w nurt przemian edukacyjnych w XVIII, a Beata Topij-Stempińska i Anna Królikowska (Akademia Ignatianum w Krakowie) podkreślały w swoich wystąpieniach znaczenie i rolę eksjezuitów w pracach Komisji. Należy przypomnieć, że w dotychczasowych „oficjalnych” opracowaniach dotyczących nauczycieli KEN pomijano, przemilczano lub nawet deprecjonowano, oczywiście wyłączając postać Grzegorza Piramowicza, udział jezuitów w działalności KEN.

150 Uczestnicy konferencji w swoich badaniach dowodzili, że na przestrzeni czasu opisano genezę, etapy działalności, podejmowane reformy,

najwybitniejsze postacie, działalność wizytatorów czy sytuację nauczycieli KEN. Wskazali jednocześnie na konieczność prowadzenia dalszych badań, chociażby z uwagi na pojawienie się nowych źródeł, jak również z uwagi na fakt, że wiele dotychczasowych opracowań wymaga „odświeżenia” czy nawet przewartościowania niektórych tez oraz stwierdzeń, szczególnie tych obciążonych ideologicznie.